

Regeringskansliet
Försvarsdepartementet

Dnr: Fö2025/00151

Remissvar: Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

Om Installatörsföretagen

Installatörsföretagen är en bransch- och arbetsgivarorganisation för företag som arbetar med vatten, el, värme, kyla, ventilation, larm och fiber. Vi har 4200 medlemsföretag med totalt 63 000 medarbetare. Installatörer spelar en nyckelroll i Sveriges energi- och klimatomställning samt beredskapsarbetet. Vi ser till att transporter och industriella processer elektrifieras och energieffektiviserar fastigheter och verksamheter.

Sammanfattning

Föreningen Installatörsföretagen har givits möjlighet att lämna synpunkter på betänkande Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6).

Utredningen konstaterar att den grundläggande principen för personalförsörjningen av det civila försvaret bör som hittills vara att totalförsvarsviktig civil verksamhet så långt det är möjligt bör bemannas med befintliga arbetstagare och uppdragstagare vid höjd beredskap, vid behov med stöd av den allmänna tjänsteplikten. Det räcker dock inte alltid varför en generell tillämpning av civilplikten föreslås. Installatörsföretagen delar denna uppfattning liksom utredningens bedömning att för att inriktning och samordning av personalförsörjningen ska kunna ske behöver en uppdaterad övergripande bild av personalbehoven och de viktigaste behoven av personalförstärkning i hela det civila försvaret återkommande tas fram.

Som utredningen konstaterar förutsätter bemanningen av en krigsorganisation att de bemanningsansvariga har en tydlig förståelse för de uppgifter som verksamheten ska utföra vid höjd beredskap. Installatörsföretagen vill betona att förutsättningarna för denna tydlighet saknas idag, eftersom staten inte klargjort vad som förväntas. Som

utredningen påpekar är begreppen "samhällsviktig verksamhet" och "totalförsvarsviktig verksamhet" otydligt definierade, vilket skapar osäkerhet för företag och försvårar en samordnad beredskapsplanering. Ofta saknas dimensionerande krav och avtal för kris och höjd beredskap, vilket gör det svårt för företagen att veta vad de förväntas leverera och vilka krav som de ska beakta i sin planering. Tydliga avtal med beredskapsperspektiv mellan offentliga aktörer och företag skulle minska oklarheterna och underlätta företagets personalplanering. Regeringen bör skyndsamt uppdraga att en tydlig definition av totalförsvarsviktig civil verksamhet tas fram för att därmed möjliggöra analysen av vilka personalbehov som bör prioriteras.

Utökad tillämpning av civilplikten

1. Installatörsföretagen delar utredningens bedömning att det föreligger ett behov av att aktivera civilplikten generellt i det civila försvaret, liksom mönstring och fullgörande av civilplikt med längre grundutbildning eftersom det är tydligt att det behövs för Sveriges försvarsberedskap.
2. Installatörsföretagen tillstyrker utredningens förslag att följande fem områden bör prioriteras för inskrivning av civilpliktiga.
 - Räddningstjänst (kommunal räddningstjänst)
 - Drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet
 - Hälso- och sjukvård
 - Drift, underhåll och reparationer inom elektroniska kommunikationer
 - Bevakningsverksamhet

För dessa verksamheter kommer inskrivning med civilplikt efter mönstring med efterföljande grundutbildning att behövas.

Därutöver vill vi understryka, såsom utredningen konstaterar, hur viktig kompetens inom VVS och relaterade områden är för att upprätthålla flera samhällskritiska funktioner vid höjd beredskap. Vi emotser en samordning med SOU 2024:82 *Ökad VA-beredskap* i det vidare arbetet. Även samordning med utredningen som undersöker hur personalförsörjningen inom VVS-yrken ska säkerställas i samband med en ny byggnads- och reparationsberedskap.

3. Utredningen konstaterar att för att civilplikt ska bli aktuell i en verksamhet bör åtminstone ett av följande kriterier vara uppfyllt:
 - a. Behovet av personalförstärkning avser verksamhet som antingen inte bedrivs alls i fredstid eller verksamhet där behovet av personal ökar kraftigt vid höjd beredskap.

- b. Behovet av personalförstärkning avser kompetens i en för totalförsvaret kritisk verksamhet, t.ex. verksamhet som är nödvändig för befolkningens överlevnad, för att upprätthålla de mest centrala samhällsfunktionerna eller för att bidra till det militära försvarets förmåga. Det kan handla om ett viktigt nationellt intresse där förmågan behöver finnas i Sverige och kunna garanteras av staten.
 - c. Vidare kan civilplikt vara lämplig om behovet av personalförstärkning avser personal med en specifik utbildning eller kompetens.
- 4. Installatörsföretagen vill understryka behovet av att ovannämnda kriterier tillämpas och att civilplikt inte används som ett sätt att lösa personalbrist som finns redan i fredstid.
- 5. Installatörsföretagen tillstyrker utredningens förslag på uppdrag till ansvariga myndigheter. Därutöver att utreda implementeringen av civilplikt i ovan nämnda verksamhetsområden samt att inkludera i uppdragen att bedöma i vilken mån civilplikt efter annan utredning än mönstring är lämplig för respektive verksamhet.
- 6. Installatörsföretagen vill i tillägg i ovan nämnda uppdragsformulering att det tydligt ska framgå att ansvariga myndigheters utredning om implementeringen sker i nära samarbete med relevanta delar av näringslivet.
- 7. Installatörsföretagen delar utredningens bedömning om att det föreligger skäl att vidare utreda behovet av ytterligare sex områden där civilplikt kan behövas: Befolkningsskydd, transportområdet, drift, underhåll och reparationer inom andra energislag än el, socialtjänst inklusive äldreomsorg och funktionshinderområdet, tandvård samt It-system och cybersäkerhet. Därutöver utgår vi från att det sker samordning med *SOU 2024:82 Ökad VA-beredskap*. Vatten och avlopp samt värmeförsörjning är utomordentligt viktiga frågor att belysa och hantera i det fortsatta beredskapsarbetet. Liksom samordning med utredningen som undersöker hur personalförsörjningen inom VVS-yrken ska säkerställas i samband med en ny byggnads- och reparationsberedskap.

Med tillstyrkandet av föreslagen utökning av civilplikten vill Installatörsföretagen understryka att all utformning och tillämpning av civilplikt bör beakta möjligheten av civilpliktiga även för privata företag. Därtill att civilpliktiga inte tas från privata företag som bedriver motsvarande verksamhet som civilplikten avser och att företaget då inte kan fullgöra sin egen prioriterade verksamhet.

Allmän tjänsteplikt

8. Installatörsföretagen tillstyrker utredningens förslag att begreppet beredskapsregistrering bör användas för sådan registrering som Pliktverket gör av totalförsvarspliktiga som placerats i en krigsorganisation i det civila försvaret till följd av avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap.
9. Installatörsföretagen delar utredningens bedömning att beredskapsregistrering ofta betecknas vilseledande som krigsplacering och framställs inte sällan som förmågehöjande, trots att det – till skillnad från krigsplacering enligt totalförsvarspliktslagen – helt saknar rättsverkningar. Enligt utredningens mening är nyttan med beredskapsregistrering att kunna reda ut i fredstid var de relativt få totalförsvarspliktiga som är intressanta för flera krigsorganisationer ska tjänstgöra vid höjd beredskap. Installatörsföretagen delar utredningens bedömning att registreringen i fredstid därför bör begränsas till vad som är nödvändigt för att flera bemanningsansvarigas anspråk på en viss totalförsvarspliktig ska kunna uppdagas och redas ut i fredstid. Grundprincipen här måste vara att en registrering motiveras efter vad som är nyttan med denna. Mot bakgrund av den allmänt växande administrativa bördan och de ökande resurskrav som olika initiativ inom säkerhets- och beredskapsområdet innebär för företag är tydlighet och nytta avgörande faktorer för vad som åläggs företag och andra verksamhetsutövare.
10. Installatörsföretagen noterar att det föreligger tre särskilda yttranden i betänkandet vad avser beredskapsregistrering/krigsplaceringen inom det civila försvaret. Särskilda yttranden är i sig inte ovanligt men då det rör själva sakfrågan om vad denna typ av registrering syftar till blir detta problematiskt. Installatörsföretagen bedömer det som varande av stor vikt att frågan om registrerings nytta och eventuella rättsverkan skyndsamt klargörs och att det fram tills detta sker, inte sker någon förnyad registrering hos Plikt- och prövningsverket av medarbetare vid företag. Disponabilitetskontroller bör dock fortsatt kunna göras för viss verksamhet men då utan registrering hos Plikt- och prövningsverket.
11. Utifrån det oklara rättsläget, tillstyrker Installatörsföretagen förslaget att beredskapsregistrering endast bör göras i fråga om totalförsvarspliktiga i krigsorganisationen som har ingått avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap, dvs. de som tillförs krigsorganisationen utifrån. Bemanningsansvariga i det civila försvaret bör därför inte låta beredskapsregistrera sin anställda personal hos Plikt- och prövningsverket. Vidare bör beredskapsregistrering få begäras bara för totalförsvarspliktiga som faktiskt är placerade i den planerade krigsorganisationen.

12. Installatörsföretagen vill emellertid understryka att vi inte vänder oss mot att personal i framtiden krigsplaceras, på riktigt, inom privata företag. Som ovan nämnts så delar vi dock utredningens uppfattning att det inte går idag utifrån gällande rättsläge. Företag har under en längre period, på uppenbarligen otydliga rättsliga grunder, uppmanats och uppmuntrats av ansvariga myndigheter att krigsplacera med anställningsavtalet som grund. Detta har, trots att det saknar rättsverkan, kommit att utgöra ett konkret verktyg för företag inom vissa sektorer i deras personalplanering inför höjd beredskap. Här är det således av vikt att företag bereds både kunskap och metodstöd kring hur ett arbete med utvecklande av en krigsorganisation m.m. ska bedrivas. Den information och det metodstöd som för närvarande finns är huvudsakligen anpassat för offentliga aktörer, vilket skapar otydlighet och merarbete för företagen. För att företagen ska kunna utveckla den nödvändiga förmågan och kunna bemanna en krigsorganisation, krävs därför ett tydligare och mer konkret stöd från myndigheter, särskilt genom utbildning, övningar och vägledning om hur de ska agera i en sådan situation.
13. Installatörsföretagen rekommenderar att regeringen låter utreda förutsättningarna för att skapa ett system där personal, med rättsverkan, kan krigsplaceras på sin arbetsplats och att ett sådant system också kan förberedas i fredstid. Målsättningen måste vara ett system där företag med högre sannolikhet än idag de facto ska kunna planera sin verksamhet långsiktigt för alla konfliktnivåer.
14. Installatörsföretagen tillstyrker utredningens förslag att det i Arbetsförmedlingens instruktion bör införas en tydlig skyldighet för myndigheten att i fredstid planera för vilka arbetsgivare och uppdragsgivare, samt vilka arbetstagare och uppdragstagare hos dessa, som ska omfattas av beslut om allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap. En sådan skyldighet bör även införas avseende anvisning av totalförsvarspliktiga vid höjd beredskap och hur totalförsvarspliktiga vid behov kan utbildas vid höjd beredskap.
15. Installatörsföretagen ser fram emot ett fortsatt nära samarbete med ansvariga myndigheter i det fortsatta arbetet med personalförsörjning av det civila försvaret.

Säkerhetsprövning i samband med civilplikt

16. Installatörsföretagen tillstyrker utredningens förslag om att när en totalförsvarspliktig skrivs in med civilplikt för grundutbildning och det kan antas att denne efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning placerad i säkerhetsklass, bör denne alltid anses delta i säkerhetskänslig verksamhet redan under den tid som grundutbildningen pågår. Registerkontroll som ska göras inför placering i säkerhetsklass 3 bör då få genomföras utan föregående placering i säkerhetsklass.

Johnny Petré
Tf vd Installatörsföretagen

Andreas Åström
Näringspolitisk chef Installatörsföretagen
andreas.astrom@in.se
072-205 84 87